

LA PIRÀMIDE DE LA LECTURA

Una proposta de construcció del propi hàbit lector

Educació secundària

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

La piràmide de la lectura secundària

Un cop l'any

Un cop al mes

Un cop a la setmana

Cada dia

Més informació: <http://www.xtec.cat/web/projectes/lectura/impulslectura/piramide>

© 2014. Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament. Totes les dretes reservades.

LA PIRÀMIDE DE LA LECTURA

Una proposta de construcció del propi hàbit lector

Educació de secundària

Elaboració:

Servei d'Immersion i Acolliment Lingüístics.

Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya

Il·lustracions: Eva Sánchez Gómez

Novembre de 2014

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir 3.0 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original.

La llicència completa es pot consultar a:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/deed.ca>

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
3. DESCRIPCIÓ DE LES ACCIONS RECOMANADES	13
4. ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES	23
4.1. Presentació de la piràmide (material per al centre).....	23
4.2. La piràmide dels alumnes	23
4.3. I després?	24
5. ORIENTACIONS PER A LES LLARS	25
6. BIBLIOGRAFIA	27
7. ANNEX: MATERIAL PER ELABORAR LA PIRÀMIDE DE L'ALUMNE	28

1. INTRODUCCIÓ

La proposta que teniu a les mans s'ha de contextualitzar dins el Pla Nacional de Lectura, en concret dins l'estratègia de l'Impuls de la Lectura (ILEC), que desenvolupa i promou el Departament d'Ensenyament des del curs 2011-2012. L'ILEC té com a finalitat millorar la competència lectora dels alumnes per tal d'incrementar, com a conseqüència, el rendiment acadèmic en totes les àrees del currículum.

Dins del marc de l'ILEC mestres i professors de centenars de centres educatius participen en modalitats formatives diverses per reflexionar sobre la millora de la didàctica de la lectura i fer-ne una actualització global que tingui com a eix vertebrador la perspectiva de l'alumne, és a dir la presa de consciència i la responsabilització dels alumnes del seu procés d'aprenentatge.

És en aquest context on s'ha de situar la Piràmide de la Lectura. El primer esbós va sorgir a l'Escola El Temple, de Tortosa, amb la pretensió de crear un recurs gràfic que permetés fer visibles diverses accions que podien afavorir el progrés lector dels alumnes i, alhora, establir les bases de l'hàbit lector.

L'Escola El Temple va veure que el concepte i el format de les piràmides ja existents (d'alimentació i d'activitat física) també podia ser útil per la promoció de la lectura. Una bona pensada! De la mateixa manera que hi ha certs tipus d'aliments i d'activitats físiques que, consumits i desenvolupades (respectivament) en la mesura adequada, contribueixen a crear uns hàbits de vida saludables, també hi ha accions o activitats relacionades amb la lectura que, fetes amb la freqüència adequada, poden propiciar el desenvolupament de l'hàbit lector en els alumnes. El Servei d'Immersió i Acolliment Lingüístics ha adoptat aquesta idea, l'ha desenvolupat i hi ha donat forma perquè se'n beneficiïn tots els centres i tots els alumnes dels nivells de l'escolaritat obligatòria.

Desenvolupar l'hàbit lector dels alumnes és una tasca a la qual els centres dediquen molts esforços. Mitjançant la piràmide es volen fer evidents algunes de les principals accions que permeten desenvolupar l'hàbit lector dels infants i dels joves.

La proposta de la **Piràmide de la Lectura** vol oferir al professorat una eina de reflexió sobre algunes de les activitats que propicien la implicació de l'alumne en la lectura i, de retruc, poden facilitar l'adquisició de l'hàbit lector, amb la finalitat d'orientar o reorientar la tasca docent i establir línies de continuïtat amb la família i l'entorn.

La proposta de la **Piràmide de la Lectura** vol, també, oferir als alumnes la possibilitat de comprometre's, personalment, en el desenvolupament del seu hàbit lector. Per tant aquesta proposta combina dos objectius:

- a) Desenvolupar l'hàbit lector
- b) Desenvolupar la competència d'autonomia i iniciativa personals

a) Desenvolupar l'hàbit lector

Habitud: Costum, disposició adquirida per la repetició d'un mateix acte [...] Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans (2a edició)

“Els hàbits són pautes de comportament apreses per repetició i que acaben predisposant i animant a un determinat tipus d'acte. [...] Els hàbits són grans eines psicològiques, fonamentals en els processos educatius. Inclinen a fer determinades accions i en faciliten l'execució. Hi ha hàbits alliberadors i hàbits que esclavitzen. Formen l'estructura bàsica de la nostra personalitat...”¹

La professió docent fa anys que reconeix l'existència d'una relació directa entre l'hàbit lector i l'èxit escolar: la majoria dels alumnes que són lectors habituals se'n surten en els estudis. Aquesta evidència empírica del professorat s'ha vist avalada per nombrosos treballs² que des de fa anys posen de manifest la correlació existent entre l'hàbit lector i la millora dels resultats acadèmics dels alumnes; aquest èxit s'explica per les millores observades en aspectes fonamentals com:

- la comprensió i la competència lectores,
- l'ortografia, l'escriptura i la gramàtica,
- els resultats de les proves de lectura i d'altres matèries,
- la capacitat de reflexió,
- el nivell de coneixements generals,
- la comprensió d'altres cultures,
- la comprensió de la naturalesa humana,
- la capacitat de presa de decisions.

En el nostre àmbit, per exemple, la professora Teresa Colomer (UAB) ho corrobora quan diu: “La lectura autònoma, seguida, silenciosa, de gratificació immediata i d'elecció lliure és imprescindible per millorar la competència lectora”³. Els efectes, però, s'accentuen particularment quan la lectura és sostinguda i regular, quan ha esdevingut un hàbit. En l'àmbit anglosaxó són nombrosíssims els treballs que vinculen aquest hàbit amb guanys acadèmics i personals.⁴

¹ J.A. MARINA; M. VÁLGOMA (2006). *La màgia de llegir*. Barcelona: Random House Mondadori, S.A. (pàg. 85).

² Entre molts, els de Wells, 1986; Bruner, 1996; Cunningham i Stanovich, 1998; Allan i col·ls., 2005; Roos i col·ls.; 2006 esmentats a M. LOCKWOOD. (2011). *Promover el plaer de leer en la educación primaria*. Madrid: Ediciones Morata.

³ T. COLOMER. *Andar entre libros: la lectura literaria en la escuela*. Mèxic D.F.: Fondo de Cultura Económica, 2005.

⁴ Un bon exemple en seria STEPHEN D. KRASHEN (2004). *The Power of Reading: Insights from the Research*. 2nd edition, Libraries Unlimited, Connecticut and London.

En parlar del foment d'aquest hàbit en l'àmbit educatiu, en plantejar-se formes i maneres de promoure'l, quasi sempre s'apel·la a la col·laboració de les institucions i, molt particularment, de les famílies dels alumnes. Els pares i les mares dels alumnes són especialment "pressionats" (en el bon sentit del terme) a col·laborar en el desenvolupament d'aquest hàbit.

Un dels primers treballs que, amb aquesta finalitat, es va divulgar a bastament fou el llibre finançat per la Fundació Bromera⁵ *Llegir per a créixer. Guia pràctica per a fer fills lectors*, de Joan Carles Girbés. La guia, per cert, és de distribució gratuïta i recentment ha estat actualitzada en el marc del Programa LEXIT que promou la fundació J. Bofill.⁶ El mateix Departament d'Ensenyament també ha posat de manifest la importància de la col·laboració de les famílies, ho ha fet per partida doble: en el seu web Família i escola dedica una pàgina específica a la qüestió del desvetllament d'aquest hàbit;⁷ dins l'estratègia d'Impuls a la Lectura una de les primeres actuacions es va dedicar a divulgar aquesta necessitat mitjançant una conferència de Joan Portell, que es va donar a conèixer a tot el país.⁸

La xarxa de lectura pública del Departament de Cultura també dedica nombroses actuacions i activitats a la divulgació i promoció d'aquest hàbit. En seria un exemple el que es desenvolupa a les biblioteques municipals de Vilanova i la Geltrú en col·laboració amb el portal Boolino;⁹ a partir de la proposta de 10 idees, adreçades als pares, per animar els fills a descobrir el plaer de la lectura:

- 1) Que et vegin llegir. El teu exemple és molt important. Els fills aprenen imitant-te.
- 2) Crea'ls un espai a la sala de casa. La seva biblioteca, amb els seus llibres i la seva butaca.
- 3) Fes-los el carnet de la biblioteca. Gaudiu junts d'una estona a la biblioteca cada setmana, participeu en les activitats, sentiu-vos encuriosits, escolliu llibres...
- 4) No facis de la lectura un càstig o una obligació. Ha de ser una activitat entretinguda, una diversió.
- 5) Llegiu junts de manera habitual. Una estona de lectura amb ells, abans d'anar a dormir, per exemple, els crea vincles afectius amb tu i amb els llibres.

⁵ <http://www.fundaciobromera.org/index.php/publicacions/llobres/81-llegir-per-a-creixer>

⁶ Es pot descarregar a <http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/553.pdf> [Consulta 06.03.2014]

⁷ <http://www20.gencat.cat/portal/site/familiaescola> [Consulta 06.03.2014]
<http://www20.gencat.cat/portal/site/familiaescola/menuitem.5b21aabe12191ad9aacf3010b0c0e1a0/?vgnextoid=a063ede29681f310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=a063ede29681f310VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default> [Consulta 06.03.2014]

⁸ Us la podeu descarregar a http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/4252d331-46a3-4167-b3d3-2f27cd297d2d/conferencia_portell_com_fer_fills_lectors_a_casa_11_12.pdf

⁹ <http://www.vilanova.cat/jsp/noticies/detall.jsp?id=47415875> [Consulta 06.03.2014]

- 6) Regala'ls un llibre. N'hi ha de tota mena i per a tots els gustos.
- 7) Recupera els llibres de la teva infantesa i prova de compartir-los amb ells. Gaudiu d'una tarda de descobriment de tresors.
- 8) Llegir no és un acte seriós. Desperta el seu interès llegint en veu alta, cantant, jugant, interpretant o fent disfresses...
- 9) Visiteu llibreries junts. Deixa que mirin, toquin i escullin llibres que els agradin.
- 10) Fomenta la lectura a través dels jocs. Compartiu experiències que incloguin llegir, dibuixar, escriure o lletrejar.

b) Desenvolupar la competència d'autonomia i iniciativa personal

No hi ha dubte que els centres educatius, les famílies, la xarxa pública de lectura, els ajuntaments, els gremis de llibreters i d'editors, etc., poden fer molt per desenvolupar l'hàbit lector entre la població en general i els infants i els joves en particular. Ara bé, també deu ser cert que cadascú, a títol individual, també hi deu poder fer alguna cosa. En el nostre cas, els infants i els joves també hi haurien de dir la seva, no? Per què no poden prendre decisions, ells també?

Massa sovint la nostra societat embolcalla els alumnes amb una mena de film transparent de protecció que els serveix, al cap i a la fi, per ajornar més del necessari la capacitat de decisió i l'assumpció de responsabilitats personals derivades de les conseqüències de les pròpies decisions.

Aquesta és una realitat que contradiu, precisament, una de les competències bàsiques que actualment formen part de la majoria de marcs legals educatius europeus: la competència d'autonomia i iniciativa personals. Quan se'n llegeix la definició en els decrets que regulen l'ordenament curricular de les etapes d'escolarització obligatòria es pot trobar, per exemple, que desenvolupar aquesta competència implica:

- **ser capaç d'imaginar, emprendre, desenvolupar i avaluar accions o projectes individuals...** amb creativitat, confiança, responsabilitat i sentit crític.
- **la capacitat d'elegir amb criteri propi, d'imaginar projectes i de portar endavant les accions necessàries per desenvolupar les opcions i plans personals.**

Aquestes dimensions no serien, també, de referència a l'hora de desenvolupar l'hàbit lector? És a dir, en el desenvolupament de l'hàbit lector, en la definició de propostes i activitats per desenvolupar-lo no hi haurien de dir alguna cosa, també, els alumnes? Per què quasi tot es deixa en mans dels adults?

En el Marc conceptual per a l'avaluació de PISA 2009¹⁰ es pot llegir

A PISA 2009 es va comprovar que la implicació PERSONAL en la lectura resultava determinant per construir l'hàbit lector. A partir d'una definició d'**Implicació individual en la lectura**: "La implicació individual en la lectura fa referència als atributs motivacionals i a les característiques del comportament dels estudiants en la lectura". Aquests atributs motivacionals inclouen l'interès, l'autonomia percebuda, l'autoeficàcia, la interacció social i els objectius a assolir. La recerca actual suggereix que la implicació en la lectura consisteix en un conjunt de sis característiques que, a la pràctica, estan fusionades i integrades:

1. Els lectors implicats **posseeixen interessos formats**, tenen temes o gèneres preferits (interès).
2. Valoren el fet de **tenir el control sobre allò que llegeixen** i inicien l'activitat lectora per si mateixos (autonomia).
3. Creuen que realitzaran correctament els exercicis més exigents de competència lectora (eficàcia).
4. **Confien en una xarxa social** per estendre les seves competències i compartir els seus coneixements i experiències (disposició social).
5. Intenten comprendre completament (objectius a assolir).
6. **Llegeixen continguts diversos de manera freqüent** (comportament).

En l'edició de PISA 2009 només es van fer operatives quatre d'aquestes característiques:

1. **L'interès en la lectura**. La disposició per llegir textos literaris i informatius per plaer i per satisfer la curiositat.
2. **L'autonomia percebuda**. El control percebut i l'autodirecció de les activitats, tries i comportaments de lectura propis.
3. **La interacció social**. Objectius socials de la lectura i competència interactiva.
4. **La pràctica lectora**. La implicació del comportament referida a la quantitat i tipus d'activitats de lectura. Específicament, la pràctica lectora es defineix com "la freqüència manifestada de participació en l'activitat lectora de contingut divers i en diversos mitjans".

És important reconèixer que els lectors poden implicar-se en la lectura en diferents graus, segons el tipus de text. Per exemple, poden llegir per obtenir coneixements o informació; per obtenir una experiència literària; per realitzar un exercici concret com ara recuperar un fragment d'informació; o per comunicar-se socialment. Mentre que aquestes experiències no necessàriament són mútuament excloents, poden reflectir diferències reals en la manera com els estudiants interactuen amb un text concret i si s'impliquen més aviat amb textos impresos o electrònics.

Si pensem aquestes característiques referides a un lector-adult, probablement podrem fer una llista d'accions i actuacions que, desenvolupades al llarg de la seva vida, li han permès configurar-se com un lector "habitual", com una persona que porta incorporat en la seva vida l'hàbit de la lectura. Probablement, doncs, una persona que té l'hàbit lector ha estat, i és, algú que, potser:

¹⁰ GENERALITAT DE CATALUNYA. Departament d'Educació (2008). *Marc conceptual per a l'avaluació de PISA 2009*. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu (pàg. 71-75). Document de la traducció de *Reading Literacy: a Framework for PISA 2009*, publicat per l'OCDE el 2007. [En línia] <<http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Home/Consell%20superior%20d'avalua/Pdf%20i%20altres/Static%20file/marc%20PISA%202009.pdf>> [Consulta: 27 d'octubre de 2014]

- Porta, habitualment, un llibre a la motxilla o a la bossa.
- Busca estones i moments per poder llegir al llarg del dia.
- Potser té el costum de llegir abans d'anar a dormir.
- Acostuma a llegir al transport públic, quan l'utilitza.
- Ha tingut llibres i lectures que li han interessat a les aules de l'escolaritat bàsica.
- Va amb una certa regularitat a les biblioteques públiques i fa ús dels serveis de préstec.
- Va anar a una escola on hi havia una biblioteca de centre dotada d'un fons bibliogràfic important qualitativament i quantitativa.
- Agafava llibres de l'escola per llegir a casa seva.
- Sempre li ha agradat parlar de llibres i de lectures amb els seus amics i coneguts.
- Fulleja o llegeix els diaris amb una certa regularitat.
- Va llegir a un germà o germana petits.
- Va llegir, i llegeix, davant de les persones que s'estima (els fills, el pare, la mare, els avis, etc.).
- Va llegir amb el seu pare i la seva mare.
- Potser porta un diari de lectures.
- Va a llibreries amb una certa freqüència.
- Li agrada entrar i remenar pels portals web i els blogs dedicats a la literatura.
- Va llegir regularment, o estava subscript, a revistes infantils d'una certa qualitat.
- Intercanviava i intercanvia llibres amb els amics.
- Recomanava i recomana llibres als amics.
- Ha participat, o participa, en clubs de lectura de biblioteques o llibreries.
- Demanava, també, llibres per Reis i per l'aniversari.
- Regala llibres als amics i familiars amb motiu de festes i aniversaris.
- Coneix i visita les fires del llibre que es desenvolupen en el seu entorn més o menys proper.
- Quan viatja, també inclou les biblioteques públiques i les nacionals, a la llista de llocs per visitar.
- ...

La llista podria ser més llarga, sens dubte. Certament que tots aquests comportaments no els ha desenvolupat amb la mateixa regularitat ni amb la mateixa intensitat. Probablement n'hi deu haver uns que "marquen" més, que han deixat, i deixen, més empremta a l'hora de configurar l'hàbit lector. Seria possible determinar-ne una "freqüència d'ús recomanable"? A l'hora de configurar un hàbit de lectura, quines d'aquestes activitats s'haurien de desenvolupar, idealment, de manera diària, quines setmanalment, quines cada mes i fins i tot, potser, quines anualment?

2. DESCRIPCIÓ DELS MATERIALS

- a) **Materials per al centre:** pòsters de referència per al centre; un pòster gran de 100x70cm i dos pòsters més petits (70x50cm) impresos en paper, amb les il·lustracions de les accions recomanades ordenades segons la freqüència aconsellada. També s'ofereixen en versió digital.

La piràmide de la lectura (PL) es divideix en quatre nivells, a l'inferior se situen les activitats que s'aconsella dur a terme cada dia i al superior, les que es podrien dur a terme de manera menys sovintejada, per la seva naturalesa.

En el model de referència hi ha un total de divuit accions situades dins de la piràmide.

Per elaborar la PL s'han seleccionat, particularment, aquelles activitats que poden promoure el desenvolupament de l'hàbit lector **fora de l'àmbit acadèmic i escolar**. Les escoles ja disposen d'un marc curricular i organitzatiu orientat al desenvolupament de l'hàbit lector: el temps de lectura diària, l'hora de biblioteca, la proposta de lectures guiades des de les àrees, la conversa al voltant dels llibres i totes les activitats que desenvolupen les biblioteques escolars.

La làmina proposada també vol ser un pont de diàleg entre l'escola, la família i l'entorn. La majoria de les activitats que es proposen traspassen les parets de l'aula i de l'escola, ja que per configurar un autèntic hàbit lector les actuacions escolars resulten insuficients.

A l'hora de seleccionar les activitats s'ha procurat que hi estiguessin representats els dos grans àmbits¹¹ on es desenvolupa la lectura:

- **Dimensió personal i privada** que implica identificar-se amb els trets dels personatges, fer connexions entre el que llegeix i la seva vida personal així com amb d'altres lectures que ha fet, fer passar la lectura a través del seu filtre personal, aturar-se, tornar enrere, rellegir...
- **Dimensió interpersonal i pública** que implica interaccions: comentar, recomanar, compartir lectures, confrontar interpretacions, discutir sobre els implícits.

¹¹ A partir de TERESA COLOMER (2008): *Andar entre libros*. México. Fondo de cultura económica

Accions que es troben dins de la piràmide

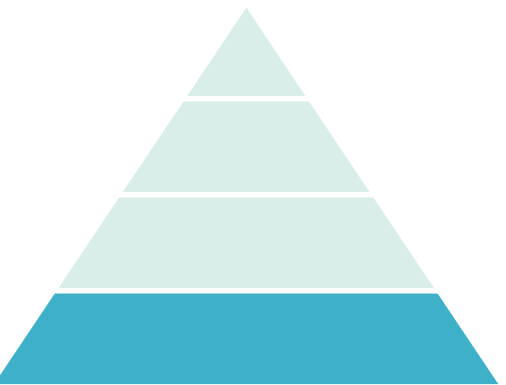
Veure l'adaptació cinematogràfica d'una novel·la
Demandar i regalar llibres pels aniversaris i per altres festes
Fer un tomb per les parades de llibres del poble, barri o ciutat el dia de Sant Jordi

Participar en clubs de lectura i altres activitats sobre lectura de la biblioteca pública
Seguir les recomanacions dels booktubers
Veure, escoltar o enregistrar booktràilers, i visitar llibreries
Intercanviar o recomanar llibres amb els amics

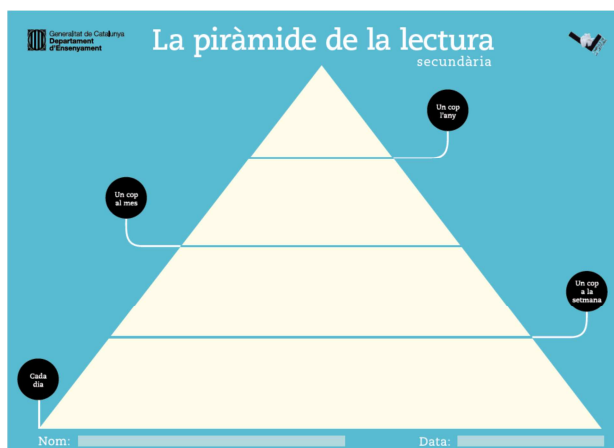
Llegir o fullejar premsa impresa o digital
Anar a llegir a la biblioteca del centre educatiu o la biblioteca pública
Demanar en préstec llibres de la biblioteca del centre educatiu
Llegir a un germà petit o a un conegut també més petit
Penjar una recomanació de lectura a la cartellera de l'aula, a la biblioteca o al blog

Buscar estones i moments per llegir al llarg del dia
Parlar de llibres i de lectures amb els amics
Tenir el carnet de la biblioteca
Portar un llibre a la motxilla o a la bossa
Entrar i remenar en pàgines web de lectura i de diaris
Llegir abans de dormir

a) **Material per a l'alumne:**

- Una làmina descarregable (PDF) en color amb les mateixes imatges del pòster. Una làmina personal descarregable (PDF) amb la silueta de la piràmide buida i les il·lustracions de vint-i-quatre accions (les divuit del model més sis), per poder retallar-les i col·locar-les al seu gust.

Altres accions (model de l'alumne)

- Oferir-se per col·laborar en l'organització o en el funcionament de la biblioteca escolar
- Escriure un diari o un registre de lectura
- Visitar biblioteques i llibreries durant els viatges
- Organitzar la biblioteca personal
- Col·leccionar objectes relacionats amb la lectura
- Visitar els escenaris dels llibres que han llegit

3. DESCRIPCIÓ DE LES ACCIONS RECOMANADES

Les accions que s'han seleccionat per formar part d'aquesta activitat són les que es descriuen a continuació. Estan pensades per a tota l'etapa de secundària obligatòria.

Primer nivell

Buscar estones i moments per llegir al llarg del dia

El dia té moltes estones. En general, els joves acostumen a fer moltes activitats, tenen la seva agenda ben plena, tant dins com fora de l'horari escolar. Si no els recomanem que cal trobar una estona per llegir cada dia, probablement no trobaran mai el moment per fer-ho, les altres activitats planificades passaran al davant, com si fossin més importants.

No cal que sigui una estona gaire llarga: vint minuts serien suficients. Ara bé, llegint allò que els vingui de gust.

Parlar de llibres i de lectures amb els amics

Una de les activitats que més afavoreixen en els joves la implicació en la lectura i, per tant, l'hàbit lector, és parlar del que han llegit amb persones que per a ells són importants. Aquesta conversa es pot fer de manera formal (converses literàries, clubs de lectura...) o bé de manera informal, com és aquest cas.

Igual que parlen dels grups musicals, de les activitats esportives, del cap de setmana... pretenem afavorir que parlin també de les preferències lectores, no només de títols, sinó també de temes, del lloc on els agrada llegir, de quan llegeixen... Caldria, doncs, promoure l'establiment de vincles de relació, també de lectura.

Compartir-lo amb el grup d'amics és una bona manera d'assegurar l'hàbit lector. De fet, l'èxit dels best-sellers per a joves es deu, entre d'altres causes, al boca orella.

Tenir el carnet de la biblioteca¹²

Un dels problemes més freqüents a les llars en relació amb la creació de l'hàbit lector és la manca de llibres i d'una biblioteca personal. Aquest factor és el que pot causar més diferències entre els alumnes de diferents nivells econòmics i que l'escola hauria d'ajudar a compensar.

En aquest punt la biblioteca, tant l'escolar com la pública, hi pot fer molt. Amb aquesta acció es pretén afavorir que no hi hagi cap alumne que no en sigui soci: si se'ls dona a conèixer l'oportunitat de poder endur-se llibres en préstec, s'afavoreix la igualtat d'oportunitats per accedir a la lectura i, evidentment, s'obre i s'amplia el ventall d'activitats i d'experiències lectores.

¹² <http://www20.gencat.cat/portal/site/Biblioteques/menuitem.6ac196a374f5a5b009671410b0c0e1a0/?vgnnextoid=7184f3ffa5a0e210VgnVCM2000009b0c1e0aRCRD> [Consulta: 27 d'octubre de 2014]

Portar un llibre a la motxilla o a la bossa

Algunes de les accions que s'han comentat fins ara i de les que es comentaran després no es podran dur a terme si els joves no tenen un llibre a l'abast en tot moment. Acostumar-se a portar un llibre a la motxilla o a la bossa quan surt amb la família, amb els amics o quan surt sol és crear l'oportunitat de llegir-lo. Hauria de ser, però, el llibre que ells escullin, el que llegeixen abans d'anar a dormir.

Entrar i remenar en pàgines web de lectura i de diaris

Els adolescents acostumen a passar una bona part del seu temps connectats a la xarxa. En ocasions necessiten navegar per resoldre activitats o tasques escolars, però moltes vegades la xarxa esdevé un espai de relació social, en què el temps es dedica de manera lúdica a esbargir-se i a entretenir-se. Un hàbit lector saludable consistiria a promoure entre els joves els beneficis de consultar tant pàgines web que tracten temes de lectura com blogs especialitzats sobre literatura, sense oblidar la informació rellevant que destaquen els principals diaris digitals. Aquesta és una manera d'estar informats, de saber què diuen i pensen els altres...

Llegir abans de dormir

Es vol afavorir la lectura com un hàbit de vida i no només escolar. Per tant, seria necessari fer-la sortir fora d'aquest àmbit, i incorporar-la als moments de la vida quotidiana que es mantenen al llarg dels anys. L'hora d'anar a dormir ho pot ser: és una activitat fixa, que acostuma a fer-se sempre a la mateixa hora i, per tant, associant-hi la lectura s'afavoreix la creació d'un hàbit.

Segon nivell

Llegir o fullejar premsa impresa o digital

Llegir premsa per estar informats, per saber què passa al món i ser coneixedors de l'actualitat és un hàbit saludable de lectura que qualsevol ciutadà hauria de fer amb una certa regularitat. Llegir premsa, en paper o en format digital¹³ és una altra manera de llegir. D'altra banda, és necessari acostumar els joves a llegir premsa perquè desenvolupin la lectura crítica, ja sigui contrastant línies editorials, la diversa tipologia d'articles periodístics (notícia, reportatges, cròniques, entrevistes, editorials...), o bé consultant diferents tipus de premsa (genèrica, esportiva, econòmica, cultural...).

Segurament hi ha molts adolescents que tenen aquest model de lectura en l'entorn familiar (pares, mares o avis, per exemple), però també és cert que molts no el tindran, i per tant, caldria oferir-los la possibilitat de fer-ho.

Anar a llegir a la biblioteca del centre educatiu o a la biblioteca pública

Afavorir que la biblioteca sigui no únicament un lloc per estudiar o per anar a buscar llibres per prendre en préstec, sinó també un espai de lectura habitual, com també un espai de treball i d'estudi. Un lloc on el clima i l'ambient afavoreixen la concentració i faciliten una agradable lectura. Això s'hauria de fer tant a la biblioteca del centre educatiu com a la biblioteca pública, ja que d'aquesta manera afavorim un hàbit que pot anar més enllà de l'època escolar.

Demanar en préstec llibres de la biblioteca del centre educatiu

Potenciant el préstec des de la biblioteca a aquells alumnes que no disposen de fons bibliogràfic a casa s'afavoreix la igualtat d'oportunitats en la creació de l'hàbit lector.

És necessari que els alumnes es facin usuaris de la biblioteca, fer-los coneixedors de les condicions de préstec bibliotecari perquè puguin compartir les lectures amb els altres.

¹³ Hem de considerar tots els possibles mitjans d'adquisició: ja sigui la premsa que podem adquirir al quiosc, la premsa gratuïta, com la de subscripció digital o de sindicació de continguts (facebook, twitter, google+, RSS- o mitjançant newsletters).

Llegir a un germà petit o a un conegut també més petit

La lectura en veu alta, amb preparació prèvia, davant d'altres persones, ja siguin germans o coneguts, és una altra de les activitats que proposem. En tractar-se d'una activitat de lectura preparada, pot ajudar a millorar l'autoconcepte lector de qui llegeix, que se sentirà satisfet en veure que ho ha fet bé i que ha agradat a qui l'escolta, el qual també en traurà beneficis: sentir un model correcte de lectura, saber escoltar de manera atenta... Afermar la confiança entre ambdós permetrà garantir una comunicació eficaç, de tal manera que s'enriquiran les capacitats comprensives i expressives dels participants, a més dels valors específics que pugui aportar la lectura.

Caldria remarcar molt la preparació prèvia, i orientar els alumnes i les famílies sobre com fer-ho:

- Triar una lectura que li agradi.
- Llegir-la diversos cops i comprovar que ho entén tot.
- Identificar les paraules que li costen de llegir i practicar-les més.
- Tenir en compte els signes de puntuació i l'entonació.
- Assajar la lectura, llegir-la diversos cops, davant d'una altra persona, enregistrar-la i escoltar-se...

Penjar una recomanació de lectura a la cartellera de l'aula, a la biblioteca o al blog

Per fer-ho cal tenir present que a l'aula i a la biblioteca hauria d'haver-hi un espai on els alumnes puguin compartir les impressions sobre les seves lectures.

Caldria donar orientacions als alumnes sobre com fer aquestes recomanacions escrites: el model del docent es fa imprescindible.¹⁴

El blog de la biblioteca¹⁵ també és un espai important i visible on poder recomanar-se lectures: caldria potenciar-lo.

¹⁴ Podeu consultar el document *El temps de lectura a primària*, elaborat dins del marc de l'Impuls de la Lectura del Departament d'Ensenyament. [En línia]

http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/6c7604fa-5bd3-4c15-904c-297dcc04419d/04_temps%20de%20lectura%20a%20primaria.pdf [Consulta: 27 d'octubre de 2014]

Tot i que és un document adreçat a l'educació primària, per als docents d'educació secundària ens pot servir de mostra o model per fer créixer els nostres alumnes en les propostes que s'hi desenvolupen.

¹⁵ Podeu consultar el directori de blogs i webs de les biblioteques escolars dels centres educatius catalans: <http://blocs.xtec.cat/bibliotequesescolars/category/centre-educatiu/ed-secundaria/> [Consulta: 27 d'octubre de 2014].

Tercer nivell

Participar en els clubs de lectura i altres activitats sobre lectura de la biblioteca pública

Les biblioteques públiques ofereixen moltes activitats: clubs de lectura¹⁶, visites col·lectives, exposicions temàtiques, xerrades amb autors, cinefòrums, lliuraments de premis literaris, tallers diversos, lectures dramatitzades, lectures en veu alta...

El fet de participar-hi fa sortir la lectura del centre educatiu i consolida el fet de tenir també com a referent la biblioteca pública, que els acompanyarà tota la vida.

Seguir les recomanacions dels booktubers

Actualment no podem obviar l'estret lligam que el jovent ha generat amb internet. El núvol ha seduït els adolescents, de tal manera que s'hi comuniquen, s'hi relacionen i, fins a un cert punt, hi viuen. Internet ja no és només una eina per estudiar i cercar informació. La lectura, com era esperable, també ha acabat tenint un espai a internet mitjançant els booktubers.¹⁷

El potencial dels booktubers ha estat la seva capacitat de donar veu (i imatge) al lector. Sense un afany de professionalitat en les valoracions crítiques que fan, aquests joves es limiten a presentar i compartir opinions amb els altres. Per tant, els booktubers ens permeten no només descobrir apassionats lectors sinó també saber que hi ha un volum important de joves que són lectors, i a més compromesos.

Per tant, cal aprofitar aquest fet i facilitar que els nostres alumnes segueixin booktubers i que, si això els satisfà, formin part de manera activa d'aquesta comunitat digital.

¹⁶ La xarxa també ens permet formar part d'una comunitat lectora que disposa d'un espai per compartir i debatre les lectures que fem. Hi ha espais adreçats per a joves d'entre 12 i 16 anys (<http://boli.quellegeixes.cat/>) i espais adreçats a lectors de més de 17 anys (<http://ploma.quellegeixes.cat/>).

¹⁷ TV3 – Generació digital – Què són els “booktubers”?, http://www.youtube.com/watch?v=yHcZU6_2DHw

Veure, escoltar o enregistrar booktràilers, i visitar llibreries

De la mateixa manera que es visiten altres botigues, es miren aparadors i prestatgeries, seria bo afavorir que els adolescents entressin de manera habitual a les llibreries del barri o del poble, que fullegessin les novetats, que busquessin els llibres que els hagin recomanat... Segurament al llarg del mes trobaran l'oportunitat de fer-ho, si els deixem entreveure que pot ser una activitat divertida i interessant que els adults també fan.

I així com els aparadors d'una llibreria són el reclam promocional de les últimes novetats literàries, en el context digital, els booktràilers¹⁸ també tenen aquesta funció. En un booktràiler es capta l'atenció dels lectors a través dels aspectes que singularitzen el llibre. A diferència dels booktubes, la seva funció és incitar la lectura, no valorar-la. Per tant, els nostres alumnes, tan acostumats a moure's en àmbits digitals, han de veure en els booktràilers una possibilitat més que els ajudi a escollir una possible lectura. Si els acostumem a aquest recurs, en poc temps podrem promoure que ells mateixos elaborin aquests tràilers promocionals.

Intercanviar o recomanar llibres amb els amics

S'ha dit en diverses ocasions: poder compartir les lectures que es fan i recomanar-les als iguals afavoreix l'hàbit de llegir. Que puguin intercanviar-se llibres que han llegit i recomanar-se'ls és una altra acció que millora l'oferta bibliogràfica dels alumnes i la implicació en la lectura. A l'educació secundària, però, és un bon moment perquè les recomanacions ultrapassin les fronteres de l'aula i els adolescents comparteixin recomanacions de lectura amb els amics, de la mateixa manera que ho fan amb la música, les marques, el cinema o qualsevol altra activitat que els permeti identificar-se i cohesionar-se com a grup. Es tractaria de generar vincles, també, a partir dels llibres i la lectura.

¹⁸ <http://www.booktrailer.cat/>

Quart nivell

Veure l'adaptació cinematogràfica d'una novel·la

Des dels seus orígens, el cinema ens ha narrat històries. De sempre, els grans cineastes han vist en la literatura una possibilitat per narrar-nos aquestes històries. Les adaptacions literàries al cinema poden ser més o menys fidels a l'original. Tant si una pel·lícula és fidel o no al llibre (llegit a l'institut o a casa), la podem recomanar si té prou qualitat. Veure i entendre com una novel·la s'ha traslladat a la gran pantalla, posar un rostre als personatges, contrastar la història, analitzar les semblances i les diferències entre llibre i film, interpretar els reajustaments... són accions que tot bon lector hauria de poder fer en veure una adaptació literària al cinema. Aquest treball, per descomptat, permetrà una comprensió més aprofundida de l'obra llegida.

Demanar i regalar llibres pels aniversaris i per altres festes¹⁹

Quan arriben els aniversaris, els alumnes acostumen a tenir algunes idees sobre què els agradaria que els regalessin. Els llibres segurament no són un dels regals més sol·licitats, però cal convidar els alumnes a incloure'ls a la llista, a triar els títols que potser els ha recomanat un amic, i fer que es converteixin en regals habituals. Potser a casa tampoc no s'ha considerat la possibilitat que un llibre sigui un regal habitual i desitjat?

També és molt possible que els nostres alumnes s'hagin trobat en la situació d'haver de fer un regal a un amic o amiga, a un familiar. Proporcionar-los la lectura com un possible regal és també enriquidor perquè provoca que hagin de pensar quin llibre regalar, reflexionar sobre els gustos del destinatari: quins temes li agraden, quin llibre s'ajusta més al seu perfil lector... Això els permet acostar-se a la manera d'actuar dels adults quan regalem llibres als altres.

Fer un tomb per les parades de llibres del poble, barri o ciutat el dia de Sant Jordi

El dia de Sant Jordi, festa de la lectura, és gairebé impossible no ensopegar amb llibres i amb parades. No es pot deixar perdre l'ocasió de remenar novetats i de participar d'aquesta festa cultural, que atorga al llibre la importància que es mereix.

¹⁹ Alguns portals on trobar recomanacions de literatura infantil de qualitat: GRETEL, Grup de Recerca de Literatura Infantil i Juvenil de la UAB: <http://www.literatura.gretel.cat/recomanacions>; Recomanacions bibliogràfiques del Seminari de Bibliografia Infantil i Juvenil de Rosa Sensat: <http://www.xtec.cat/web/projectes/biblioteca/epergam/quinsllibres>; Revista *Faristol*: <http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/> [Consulta: 27 d'octubre de 2014]

Activitats opcionals

Oferir-se per col·laborar en l'organització o en el funcionament de la biblioteca escolar

Tant a l'aula (biblioteques d'aula) com a la biblioteca escolar fan falta moltes mans: per triar fons, per mantenir-lo ben conservat (folrar, endreçar...), per muntar exposicions...

Adquirir el compromís de col·laboració periòdica amb la biblioteca és fer un pas més enllà.

Escriure un diari o un registre de lectures

No es tractaria de fer un treball obligatori després de cada lectura.

Un diari de lectura és un quadern personal on els alumnes registren els llibres que llegeixen i n'escriuen alguna cosa que els ajudi a recordar-los més tard: una opinió, un personatge amb qui s'han identificat, una frase que els agrada, un dibuix...

Hauria de ser de caràcter voluntari i personal: escriure-hi només quan es vulgui, el que es vulgui i com es vulgui.

Visitar biblioteques i llibreries durant els viatges

És important que estimulem la curiositat per aturar-se en llibreries o visitar biblioteques públiques sempre que tinguem la possibilitat de viatjar i descobrir altres ciutats, ja siguin del propi país o de l'estranger. També resultaria interessant que, prèviament, quan preparem el viatge i ens informem sobre el lloc de viatge escollit, esbrinem quines biblioteques importants o quines llibreries singulars hi ha. De qualsevol de les maneres ajudarem els joves a descobrir moltes coses del lloc que visiten, de la seva cultura i de la seva manera de viure i entendre el món.

Organitzar la biblioteca personal

Com a adults podem considerar que, en general, els adolescents són desordenats. Segurament hi ha molta part de veritat en aquesta afirmació, però això no vol dir que no puguem potenciar l'interès per organitzar i endreçar els llibres propis com una manera de valorar-los, de tenir-los localitzats, a l'abast i al lloc de casa que ells hagin escollit com el seu espai per a la lectura. Potser així afavorirem que es facin seves les lectures que han fet.

Col·leccionar objectes relacionats amb la lectura

Moltes vegades les lectures que fem ens commouen tant que podem mostrar interès per tenir objectes que ens en recordin el contingut, els personatges, l'autor... Ens referim, per exemple, a figuretes, objectes de decoració, joguines, tasses, una disfressa, un pòster, el DVD de l'adaptació cinematogràfica, una samarreta...

Òbviament no es tracta de crear en els joves la necessitat imperiosa de posseir qualsevol objecte de merchandising vinculat amb una lectura, ni de fomentar el col·leccionisme. El que es pretén és més aviat fer veure que de la mateixa manera que podem tenir la samarreta d'un grup de música, també podem tenir una samarreta, un pin o qualsevol altre objecte que ens recordi una lectura que ens ha agradat.

Visitar els escenaris dels llibres que han llegit

Els fets que ens narren les lectures succeeixen en un lloc, en un espai, en un indret. Sovint, aquests espais són reals, existeixen. Una manera de fer nostra una novel·la, de sentir-la en la nostra pell, de viure-la de manera més real, de reviure'n els fets és visitar els llocs on transcorre l'acció. Poder trepitjar aquests espais és un gaudi que hauríem de compartir amb els joves. Imaginem la satisfacció que podríem sentir si en un d'aquests llocs rellegim un fragment de la lectura que ens l'ha fet visitar.²⁰

²⁰ Podeu consultar propostes de rutes literàries a. <http://www.espaisescrits.cat/home.php?op=43&module=rutes> [Consulta: 27 d'octubre de 2014].

4. ORIENTACIONS DIDÀCTIQUES

La PL s'ofereix com una activitat més a la llista de les que ja desenvolupen els centres per afavorir l'hàbit lector. A continuació es proposa una seqüència de treball amb la PL, que es podria adaptar al nivell al qual es decideixi aplicar. Els treballs haurien de respectar, però, unes condicions mínimes:

- Haurien de ser activitats agradables per als alumnes; no les haurien de veure com un control, per part del professor, de les activitats que fan relacionades amb la lectura: caldria transmetre que el destinatari de la piràmide no és el professor, sinó el mateix alumne.
- És necessari un clima de diàleg, de confiança i de respecte envers les opinions dels altres.
- El traspàs d'informació a les famílies és important: en tractar-se d'un recurs nou que no coneixen i que arribarà a casa, caldria preveure com se'ls informaran de l'ús i de la funció d'aquesta proposta; convindria evitar particularment que les famílies la visquin com una competició entre alumnes o com una obligació. Caldria assegurar la continuïtat de l'activitat a les llars per garantir-ne uns efectes positius.

4.1. Presentació de la piràmide (material per al centre)

Es pot presentar el pòster a tot el grup classe i demanar als alumnes que facin hipòtesis quant al tema (què creuen que és, de què deu parlar, per a què deu servir) i el format: han vist alguna imatge semblant en altres ocasions? (és possible que la relacionin amb la piràmide dels aliments o amb la de l'activitat física).

S'haurien de comentar les imatges que hi ha a cada nivell, afavorint la participació dels alumnes (que expliquin si ho fan o no, quan, on...).

4.2. La piràmide dels alumnes

La tasca que es proposa als alumnes és que seleccionin individualment activitats i comportaments que els adults lectors practiquen habitualment i els situïn a l'interior d'una piràmide de la lectura amb la idea que s'hi reflecteixi el seu propi hàbit lector, ja sigui el present o aquell a què aspira. L'objectiu inicial no és que omplin excessivament la piràmide; hi hauran de posar només aquelles activitats que potser ja fan, a més d'algunes a què vulguin comprometre's.

A partir de la piràmide de mostra i la conversa pot sorgir un cert debat sobre les accions que s'hi presenten, i potser en sortiran d'altres que no hi són representades, o

es posaran de manifest diferències quant a la freqüència amb què es fan. D'aquí podria sorgir la necessitat de tenir cada alumne la seva pròpia piràmide.

Es presenta als alumnes la seva piràmide (que és igual que la del pòster i que es podran emportar a casa), amb la superfície buida i les il·lustracions a banda. Cal explicar-los que podran construir la **seva pròpia piràmide**, i que per fer-ho hauran de decidir quines accions ja desenvolupen o es proposen fer cada dia, quines setmanalment, quines amb una periodicitat mensual i quines un cop a l'any. És molt important la conversa individual amb els alumnes per afavorir que reflexionin i que el que es proposin sigui sostenible en el temps.

Un cop decidides les accions, les poden enganxar. A continuació, per comentar què ha decidit cadascú, es pot fer una conversa en gran grup, en què es respectin les decisions dels altres. Després, cada alumne es pot emportar la piràmide a casa, per posar-la al lloc on vulgui perquè els serveixi de guia.

4.3. I després?

De tant en tant es pot tornar a la piràmide. El final de curs, per exemple, podria ser un bon moment per fer-ne la valoració de grup: si els ha servit, si les accions que es van proposar les han pogut dur a terme, si els agradaria variar alguna cosa...

5. ORIENTACIONS PER A LES LLARS

La importància de la col·laboració de la família en el desenvolupament i la millora de l'hàbit lector dels fills està a bastament documentat, des de fa temps, en el món educatiu anglosaxó. Tots els treballs coincideixen en una puntualització important: aquesta col·laboració només produeix els efectes esperats quan hi ha coherència i continuïtat entre els objectius i les activitats que es proposen a casa i al centre educatiu²¹.

Introduïm un material nou al qual les famílies no estan avesades, per la qual cosa es fan necessaris el traspàs d'informació per evitar que la proposta quedi diluïda.

Proposem diversos moments de comunicació:

- Presentació de la piràmide a les reunions d'inici de curs, com un material més de foment de la lectura. Convé fer esment de la importància de la col·laboració família-escola en l'adquisició de l'hàbit lector.
- Enviament d'una circular informativa sobre l'activitat i el seu funcionament abans d'iniciar-la (vegeu l'exemple).

Aconsellem tractar amb molt de tacte la col·laboració de les famílies. Cal valorar l'esforç que fan amb les possibilitats que tenen, i arribar-hi per la porta de la seducció més que no pas mitjançant la imposició.

²¹ D. L. MONSON; D. McCLENATHAN [Comp.] (1989). *Crear lectores activos. Propuestas para los padres, maestros y bibliotecarios*. Madrid: Visor.

Exemple de circular per a les famílies

Benvolgudes famílies,

Properament iniciarem una nova activitat per al foment de la lectura amb els vostres fills i filles: la piràmide de la lectura.

Es tracta d'una activitat que vol afavorir el gust per llegir i, alhora, oferir als alumnes la possibilitat de comprometre's personalment en el desenvolupament del seu hàbit lector i de ser més autònoms.

Amb aquesta finalitat, us arribarà a casa una "piràmide de la lectura" del mateix estil que les piràmides dels aliments o de l'activitat física que, potser, heu vist en els centres mèdics i de salut. Els vostres fills i filles hi han col·locat les activitats que es comprometen a fer amb una certa regularitat (cada dia, setmanalment, mensualment i un cop l'any). No n'han posat gaires, ja que es tractaria de proposar-se una fita que després puguin complir.

Us recomanem que la comenteu amb ells i que, fins allà on us sigui possible, els ajudeu a complir el seu projecte. Seria bo que la pengessin en un espai seu i ben visible.

Moltes gràcies per la vostra col·laboració.

6. BIBLIOGRAFIA

GENERALITAT DE CATALUNYA. Departament d'Educació. *Marc conceptual per a l'avaluació de PISA 2009*. Barcelona: Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, 2008.

GENERALITAT DE CATALUNYA. Departament d'Ensenyament. *La lectura en un centre educatiu*. 2013. [En línia] <http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/4fcb7f08-acc8-43ad-b1bf-5f303ec82902/lectura_centre_educatiu.pdf> [Consulta: 17 de juny de 2014]

GENERALITAT DE CATALUNYA. Departament d'Ensenyament. *El temps de lectura a primària*, elaborat dins del marc de l'Impuls de la lectura. [En línia] <http://www.xtec.cat/alfresco/d/d/workspace/SpacesStore/6c7604fa-5bd3-4c15-904c-297dcc04419d/04_temps%20de%20lectura%20a%20primaria.pdf> [Consulta: 27 d'octubre de 2014]

GIRBÉS, J.C. *El mètode definitiu per tenir fills lectors*. [En línia] <<http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/553.pdf>> [Consulta: 17 de juny de 2014]

KRASHEN, STEPHEN D. *The Power of Reading: Insights from the Research*. 2nd edition, Libraries Unlimited, Connecticut and London, 2004.

LOCKWOOD, M. *Promover el plaer de leer en la educación primaria*. Madrid: Ediciones Morata, 2011.

MARINA, J.A.; VÁLGOMA, M. *La màgia de llegir*. Barcelona: Random House Mondadori, S.A, 2006.

7. ANNEX: MATERIAL PER ELABORAR LA PIRÀMIDE DE L'ALUMNE

Book Tube

